מפניני הפרשה - מאמר

עד היכן הם - חילול ה' וקידוש ה'

ה'סבא מקלם' מגדולי תלמידיו של רבי ישראל מסלאנט זצ"ל כתב באחד ממאמריו הגדרה נפלאה: "**המחשבה בדקות, היא איבר הלעיסה של הנפש**", שהרי כמו באכילה הגשמית, אדם שיכנים לפיו מאכל שנחשב למעדן טעים, אם יבלע אותו מבלי ללעוס אותו היטב לא יהוש בטעמו המיוחד. כך גם דברי חוכמה שנקראים ללא העמקה בהם ובמשמעותם מאבדים מטעמם.

לדוגמא: התורה מלמדת אותנו כיצד לנהוג כשגוי קנה עבד ישראלי: "**וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר: אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו**" (פרק כה' מז') התורה מפרטת כיצד מחשבים את דמי פדיונו כאשר קרובי משפחתו או בני קהילתו פודים אותו: "**וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו**" (פסוק נ'): מפסוק זה ההוראה ברורה, פדיונו יהיה כערך מספר שנות העבודה שנותרו לו עד שנת היובל. לדוגמא אם יש עוד עשרים וחמש שנים עד היובל ושנת עבודה שווה 'מנה', פודים אותו בעשרים וחמישה מנים. אולם התורה מוסיפה: "**אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבל וחשב לו כפי שניו ישיב את גאלתו**" לכאורה תוספת זו מיותרת שהרי ניתן היה להבין שכך החשבון כבר בפסוקים הקודמים?!

הגמרא במסכת בבא קמא מבארת: "...ת"ל: **אחרי נמכר גאולה תהיה לו**" - **שלא ימשכנו ויצא...ת"ל: וחשב עם קונהו, ידקדק עם קונהו**;" ומבאר רש"י על הפסק: "...**ובגוי שתחת יד הכתוב מדבר ואף על פי כן לא תבוא עליו בעקיפין, מפני חלול ה', אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו חגוי מן דמיו**..."

להתבוננות בדברים ניקח דוגמא: נער התחבר לחברה קלוקלת, נפלט ממוסד חינוכי למוסד חינוכי אחר וכך הלאה, עד שהסתבך בפלילים, שקע בחובות קשים ולא הייתה לו ברירה אלא למכור עצמו לעבד. קונה אותו גוי: "**עֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר**" - רש"י מפרש: משפחת גר - זהו הגוי. כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לעבודה זרה עצמה להיות לה שמש, ולא לאלהות, אלא לחטוב עצים ולשאוב מים. לדוגמא קנה אותו הכומר לצורכי עבודת הכנסיה. משפחתו וקהילתו נזעקים, אומנם הוא לא נמכר לעבוד עבודה זרה, אלא לשמש כעוזר בשטיפת הרצפה, הדחת הכלים וכדומה, אבל עצם שהייתו של נער בן גילו בסביבת הכנסיה שנים כה רבות עלולה להעבירו על דתו ולנתקו משורשיו. המשפחה והקהילה מתאספים ובאסיפה מסבירים את מצבו החמור והחשש הכבד לגורל הנער, ועורכים מגבית לפדיונו של הבחור מהעבדות.

בני המשפחה והקהילה נרתמים לעזרה ואוספים סכום ענק של עשרים וחמש "מנה" (כ 2500 דינרי זהב) אבל זה לא מספיק, שכן לפי מניין השנים צריכים עוד עשרה "מנים", אך לבני משפחתו ובני קהילתו קשה לתרום מעבר לסכומים שתרמו והם אובדי עצות. והנה מציע אחד מבני הקהילה שיתנו בידיו את הסכום שנאסף ובעזרתו הוא יפדה את הנער, ומסביר שהוא יטען לכומר שבית הדין מצא שהייתה טעות בחישוב ושנת היובל תחול בעוד עשרים וחמש שנה. אבל עם כל החשיבות לגאול את הנער הצעתו נדחית מפני שהציווי הוא: "**לא תבוא עליו בעקיפין, מפני חלול ה'**". מכאן נלמד עד כמה חמור האיסור לחלל שם שמים ועד כמה גדולה המצווה לקדש שם ה'.

בין אדם לחבירו

בעיקרון אדם שגרם נזק לחברו על ידי דיבור לשון הרע חייב לרצותו ולבקש את מחילתו אפילו כשהחבר אינו יודע שהוא גרם לו נזק. לדוגמא: עובד שהיה מועמד לקידום בעבודתו אם עבר מישהו על איסור לשון הרע וסיפר למעסיק דבר מה שבעקבותיו לא קודם העובד, אבל העובד לא ידע על כך.

עליו לגשת אל העובד, להסביר לו מה ארע ולבקש את סליחתו. אולם, לדעת רבי ישראל סלנטר זצ"ל היות ועלול הדבר לצער ביותר את האדם הניזוק, מוטב שלא לנקוט בצעד זה בין יתר שלבי החזרה בתשובה.

שואל ומשיב

שאלה: בתי מלון ומסעדות בעלי תעודת כשרות והסקת האש בתנורי הבישול נעשית ע"י ישראל אך הטבח גוי, האם מותר לאכול מתבשילים אלו?

תשובה: הר"ן בעבודה זרה לח. כתב, שהסכימו רבותינו הראשונים, שאעפ"י שבפת נוכרים אם הסיק ישראל את התנור ואפה בו הגוי את הפת, הפת מותרת, בתבשיל צריך שישראל ישפות הקדירה על האש, וכמו שאמרו בעבודה זרה לח. "הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא גוי והיפך בו מותר..." אבל הדלקת האש בלבד ע"י ישראל אינה מועילה להתיר בישולי גויים. וכן דעת פוסקים ראשונים רבים. אבל הראב"ן עבודה זרה - שג' והמרדכי פרק ב' עבודה זרה כתבו, שהיסק התנור על ידי ישראל מועיל גם לעניין בישולי גויים.

זו לשון מרן בשו"ע יו"ד סימן קיג - ז': אין היסק התנור מועיל אלא בפת, אבל בתבשיל אין הדלקת האש על ידי ישראל מעלה ומורידה, אלא הנחת התבשיל על האש דווקא, לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של גוי צריך שהישראל יתן המחבת לתוך התנור למקום הראוי להתבשל בו. וכתב על זה הרמ"א בהגה: ויש חולקים ואומרים שהדלקת האש או חיתוי בגחלים מועילה גם לגבי בישול כמו לעניין אפיית הפת. וכן נוהגים במדינות אשכנז.

נמצא שלספרדים ועדות המזרח שקבלו הוראות מרן השו"ע אין להם להקל בזה, מפני שדעת מרן לאסור אף בדיעבד. וכן פסק הפרי חדש סימן קיג' וכן הסכימו עימו בשו"ת רב פעלים ובשו"ת תבואות שמש חיו"ד - ע. וכן פסקו פוסקים אחרונים רבים. ובני אשכנז יכולים להקל בזה.

אולם עיננו רואות שרבים מהספרדים ועדות המזרח מקילים בזה ונראה ללמד עליהם זכות, עפ"י הדעה בתוספות עבודה זרה לח. שאם הגוי מבשל בביתו של ישראל, מותר ובפרט בגוי שהוא שכיר אצל ישראל, יש מקום להקל.

סיכום: לאשכנזים מותר לכתחילה ולספרדים ובני עדות המזרח הנכון הוא שימנעו מלאכול בבתי מלון ובמסעדות שיש להם תעודת כשרות, והטבח הוא גוי. אך המקילים בזה יש להם על מה שיסמכו, אם ישראל מדליק בעצמו את האש של תנורי הבישול והאפיה. (עפ"י שו"ת יחווה דעת חלק ה' – נד')

מפניני הפרשה - רעיון

"ואף גם זאת"

עם ישראל מתבשר שגם אם יחטא ובעקות זה יגלה מארצו ותבוא עליו חלילה רעה אחר רעה - "ואף גם זאת" - "**בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לחפר בריתי אתם, אני ה' אלוקיהם**" (פרק כו' מד').

מבאר המשך חוכמה שיש לעם ישראל השגחה פרטית מאת ה', הדואגת שלא יהיה נתק מוחלט בין העם לה' יתברך, ובזמן משבר שותלת אישים גדולים שפועלים לשמירת העם מהתבוללות, ולהשבתו אל ה' יתברך.

"...**שנתבונן קצת בדרכי ההשגחה העליונה קצת מה שיוכל להבין. וזה, כי כאשר גזרה החכמה העליונה אשר ישראל יתנודדו בארצות, שנים רבות מאוד מאוד, עד זמן אשר חקקה המטרה האלקית, אשר לבא לפומא לא גליא, חשבה אופנים ותחבולות אשר ישראל יתקיימו לגוי ולא יתבוללו בעמים. והעירה על זה גדולי האומה לעשות בזה גדרים סייגים, אשר האומה תתקיים בשאון גלי הים ולא תטבע במצולות הסער השוטף ברוח אמיץ וכביר.**

אכן, כך מובא בגמרא במסכת מגילה דף יא. "**לא מאסתים** - **בימי כשדים, שהעמדתי להם חנניה מישאל ועזריה. ולא געלתים** - **בימי יוונים, שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו. לכלותם** - **בימי פרסיים, שהעמדתי להם בית רבי וחכמי דורות**". כל זאת, משום ש "אני ה' אלוקיהם", לנצח נצחים.

מה שנכון לכלל ישראל, נכון לגבי הפרט בישראל. גם אם ישקע אדם בגלות ובתרבותה תמיד ישאר בו זיק שאינו כבה, ענף עץ אבות, ניצוץ של אמונה שסופו להתלהב ולהיות ללהבה. אותו ניצוץ שבאדם יהיה לאבן פינה לאביו שבשמים, למורשתו ולעצמיותו. והנה עינינו רואות ומשתאות בשמחת גאולה עצומה למראה התהליך ההולך המתרחש באופן ההולך ומתעצם.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רם"ר גלעד בן ושרית אלמליח הי"ד ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה

שמעון בן נאוה נחמני ז"ל ר' פסח אבינעם בן יונה וינוגרד ע"ה

שמעון בן סליימן חג'בי ז"ל רחמים בן ורדה לבית נחום ז"ל

יהושע בן אלים בן נעים ז"ל הי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"

עלז'יה (עליזה) בת ליזה עזריה ע"ה מלכה בת מוסאלם סעדיה ז"ל

שרה בת מלכה חנימוב ז"ל ג'ורג'יה בת מסעודה מוצפי ז"ל

רחל בת פסיה דבורה שפירא ע"ה הניה נחמה בת אברהם ליברמן ז"ל

בס"ד כה' לחודש אייר ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 32
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
בהר בחקותי
שבת מברכין אבות פרק ה'

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	19:17
יציאת השבת:	20:16
זמן רבנו תם:	20:50

מפטירים:
תימנים: "ויהי דבר ה'" (יחזקאל לד' א') **ספרדים ואשכנזים:** "ה' עוזי ומעוזי" (ירמיהו טז' יט')

מהלכות ומנהגי יום טוב וחג שבועות מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

הקדמה

לגבי חג שבועות שואלים חז"ל: למה תלה הכתוב יום חג השבועות בספירה, ולא ככל שאר המועדות הנקבעים לפי תאריך?
ומשיבים - לפי שכאשר נתבשרו ישראל על יציאת מצרים, נרמז להם שיקבלו את התורה לאחר חמישים יום, שנאמר "**בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה**" (שמות ג' יב') - "נ" יתרה הרומזת כי לאחר נ' ימים לצאתם ממצרים, יקבלו את התורה על הר חורב.
מרוב חיבה וכמיהה לקבלת התורה היו מונים בני ישראל את הימים עד לקבלת התורה, ועלתה חיבתן זו לתורה הקדושה לפני הקב"ה, ולכן נקבעה ספירה זו לדורות.
וכבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל להיות ערים כל הלילה בליל חג השבועות ולעסוק בתורה עד עלות השחר, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש: "חסידים הראשונים **לא היו ישנים בלילה הזה, והיו עוסקים בתורה, ואומרים: בואו לנחול מורשה קדושה לנו ולבנינו בשני העולמות**".
וכן אמרו עוד בזוהר הקדוש: "**כל אלו שמתקנים התיקון בלילה הזאת ושמחים בו, כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזיכרונות, והקדוש ברוך הוא מברך אותם בשבעים ברכות וכתרים של עולם העליון**".

הדלקת נרות של יו"ט

א. פשט המנהג עד שנקבע להלכה, להדליק נרות בליל יום טוב בברכה. והנכון על פי ההלכה שלא יברכו שהחיינו בעת ההדלקה, ויכוונו לצאת ידי חובת ברכת שהחיינו בקידוש של ליל יום טוב כתקנת חכמים, שהרי ברכת שהחיינו נתקנה על התקדשות החג. אמנם יש נשים הנוהגות לברך שהחיינו בעת הדלקת הנרות של יום טוב, ויש להן על מי לסמוך.

לימוד תורה בלילה וביום

ב. על כל אדם להתגבר בתפילת שחרית לבל ייתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, שלא יצא שכרו בהפסדו אם יישן בשעת קריאת שמע ותפילה, וכן יזהר בשעת קריאת התורה, לבל תחטפנו שינה.
ג. יש נוהגים מחשש שמא תחטפנו שינה בקריאת שמע, בתפילות הבוקר ובקריאת התורה ומסיבות נוספות ללכת לישון אחרי הלימוד ולהשכים לתפילה כבכל שבת ויו"ט, ומנהג טוב הוא.
ד. מנהג האשכנזים לשמוע ברכות התורה ממי שישן בלילה שינת קבע, ומנהג הספרדים שגם הניעורים בליל שבועות ועוסקים בתורה מברכים ברכות התורה, ובמקום מנהג אין לומר "**ספק ברכות להקל**".
ה. מנהג הספרדים לברך כל ברכות השחר, חוץ מברכת על נטילת ידיים ואשר יצר, ואם הוצרך לנקביו מברך אשר יצר.
ו. יש להשתדל ביותר לעסוק בתורה ביום החג, וכמו שאמרו (פסחים סח) חציו לה' חציו לכם, ומנהג ישראל לקרות אזהרות שיסד רשב"ג וכיוצא בזה, ויותר נכון ללמוד בספר המצוות לרמב"ם, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ונכון גם לקרוא בספר תהלים, כי יום פטירת דוד המלך היה ביום חג השבועות. וכן מנהג לקרות מגילת רות בחג השבועות בלי ברכה.

הבערה וכיבוי האש

ז. אסור להוליד אש חדשה ביום טוב בעזרת גפרור וכדומה, ולא הותר ביו"ט להבעיר אלא מאש מצויה. אולם אם אדם עבר והוליד אש ביום טוב מותר ליהנות מהאש ביום טוב.
ח. מותר לטלטל קופסת גפרורים ביום טוב, ואין להם דין מוקצה ביום טוב, כיון שראוי להשתמש בהם על ידי הדלקה מאש מצויה.
ט. ראוי להחמיר לא לקחת ביו"ט נייר שכתוב בו אותיות להדליק ממנו מאש לאש אם אפשר להימנע מכך, יש אומרים שאין בזה משום מוחק אותיות.
י. יש אומרים שמי ששכח להכין אש מערב יו"ט, גם אם יכול היה להכין אש מערב יו"ט, מותר לו לומר לגוי להדליק עבורו אש ביום טוב. ויש הולקים. והעיקר כסברא ראשונה. (חזון עובדיה על הלכות יום טוב)
יא. מותר להשתמש ביום טוב במיתקן לכיבוי הגז שהומצא לאחרונה על ידי מכון מדעי טכנולוגי, שהוא מכשיר המבוסס על שעון שבת, ונעשה על ידי גרמא בלבד.

אוכל נפש והנאה השווה לכל נפש

יב. אסור לסחוט זיתים וענבים ביום טוב, שהוא כמפרק, שהוא תולדה של מלאכת דש, וכן אסור לסחוט תותים ורימונים, תפוזים ואשכוליות וכל שאר הפירות העומדים למשקים, ואפילו לסחוט תפוז על סוכר אסור, אבל לימונים מותר לסחוט. (ילקוט יוסף)
יג. מותר לגרד גבינה במגרדת המיוחדת לכך, ובמידת האפשר נכון לעשות זאת בשינוי, מפני שאפשר היה לגרדה מערב יו"ט, מבלי שתפיג את הטעם, אבל צנון וגזר וכדומה, שאם היה מגרדם מערב יו"ט היו מפיגים טעמם, מותר לגרדם ביום טוב ללא שינוי. (עפ"י ילקוט יוסף)
יד. הנאה השווה לכל נפש מותרת ביום טוב כאוכל נפש עצמו, לכן מותר לחמם מים חמים לרחוץ פניו ידיו ורגליו, שהיא הנאה השווה לכל נפש, אבל לרחוץ כל גופו אסור, שאין זו הנאה השווה לכל נפש. ואם חמים התחממו בעזרת דוד שמש – מותר לרחוץ בהם ביו"ט את כל גופו.
טו. מים שחוממו בערב יו"ט מותר לרחוץ בהם ביו"ט את כל גופו כאחד, שלא גזרו בזה (גזירת הבלנים) אלא על השבת, אולם ההיתר הוא דווקא מקלחת או באמבטיה פרטית, אבל בבית מרחץ אסור. לדעת הרמ"א אין לרחוץ כל גופו אפילו במים שחוממו מערב יו"ט.
טז. גם לדעת הרמ"א מותר לרחוץ את כל גופו במים פושרים, כלומר במים קרים שהפיגו את צינתם על ידי ערבובם עם מים חמים. ובמים שהתחממו בדוד שמש מותר בנ"ל אפילו אם התחממו ביו"ט.

פינת העורך

על פסוק בפרשת בחוקותי "...**ונתתי שלום בארץ**..." (פרק כו' ו') כתב הרב מיימון בן עטר זצ"ל בספרו "**טעמי המקרא**": לא אמר הכתוב "**ונתתי שלום בעולם**", וגם לא אמר "**ונתתי לכם שלום**", אלא כתב: "**ונתתי שלום בארץ**". זאת כדי ללמדנו שהמקום היחיד בו יכול להיות שלום אמת לעם ישראל, הוא בארצו - ארץ ישראל. אבל על מנת שנזכה לשלום נכסף זה צריך שיתקיים בנו - "**אם בחוקותי תלכו!**"

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו היקרים לירן חי ורותם למשפחת כהן הי"ו ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם עידו הי"ו (נכד לאבי וחביבה כהן הי"ו) והכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.
יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל ילדיכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לידידנו הרב אליה ונוות ביתו אלישבע בוכרים הי"ו ולכל בני משפחותיהם לרגל הולדת בנם מאיר שמעון הי"ו והכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.
יהי רצון שתזכו לגדלו יחד עם כל ילדיכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עניית אמן ומשמעותה – חלק ב'

עניית אמן

עניית אמן היא - קיום וחיזוק דברים שאדם שומע מפי חברו על ידי שעונה אמן. בשלשה מובנים נאמר דין אמן: בשבועה, בקבלת דברים, בו האמנת דברים, כפי שמובא בגמרא במסכת שבועות דף לו.

בשבועה

כל העונה אמן אחר שבועה, הרי זה כמוציא שבועה מפיו, כמובא בגמרא במסכת שבועות דף כט:

קבלת דברים

קבלת דברים באמירת אמן פירושה, שהאומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך וחבירו אמר אמן, הרי זו קבלה וחייב לקיים התנאי.

האמנה

האמנת דברים פירושו הוא שראוי לענות אמן על דבר תפילה ותחינה שחברו אומר, שהוא לשון מאמת הדברים שיהי רצון שיהא אמת כן. ובמובן זה עונים אמן אחר ברכת כהנים.

עניית אמן אחרי ברכה לה'

בספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שו' מובא שהפסוק עליו הסתמכו חז"ל בקביעת הצורך לענות אמן אחר ברכה לה' הוא מהפסוק בחומש דברים פרק לב' פסוק ג': **"כי שם ה' אקרא - הבו גדל לאלוקינו..."** לכן השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, חייב לענות אחריו אמן, כפי שפסק מרן להלכה בשו"ע בסימן רטו' סעיף ב'.

בית יוסף בית חדש (ב"ח)

הבית יוסף הבין את דברי הטור בסימן רטו' שעיקר עניית אמן אינה חובה, אלא אם ירצה עונה. אבל הב"ח פירש את דבריו, שלא אמר אלא אחר ברכת עכו"ם, אבל אחר ברכת ישראל חייב לענות.

כללי

אמן שעונים אחרי ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפילה שבתפילת שמונה עשרה חשובות ביותר, חשיבותן של ברכות אלו היא מפני שברכת "האל הקדוש" היא סוף השבח של שלש ראשונות, וברכת "שומע תפילה" היא סוף התפלות האמצעיות, ולכן אדם מפסיק לעניית אמן אחר ברכות אלו אפילו אם הוא באמצע קריאת שמע.

מקורות בתלמוד

חז"ל הפליגו במעלת אמן, ואמרו: שגדול העונה אמן יותר מהמברך, כמובא במסכת ברכות נג: **אמר ליה רב לחייא בריה: ברי, חטוף ובריך. וכן אמר רב הונא לרבה בריה: חטוף ובריך. למימרא, דמברך עדיף ממאן דעני אמן, והתניא, רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך!..."**

במסכת שבת קיט: מובא שבחו של העונה אמן: **"...אמר ריש לקיש: כל העונה אמן בכל כחו** (בכל כוונתו/בקול רם) **- פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים. אל תיקרי שמר אמנים אלא שאומרים אמן..."**

סדר עניית אמן

במסכת ברכות דף מז. מובא: **"תנו רבנן: אין עונין לא אמן חטופה, ולא אמן קטופה, ולא אמן יתומה, ולא יזרוק ברכה מפיו..."**

אמן חטופה

הכוונה היא למי שקורא את האל"ף של האמן בחטף ולא בפתח, כלומר, שקורא בשוא נוטה לצירה ולא בקמץ, ויש מפרשים שהכוונה היא שממהר לענות אמן קודם שיסיים המברך, ויש מפרשים שחוטף ואינו מאריך בין האות אל"ף לאות מ"ם ובין האות מ"ם לאות נו"ן.

אמן קטופה

הכוונה היא שמחסר את קריאת הנו"ן ואינו מוציאה בפה שתהא ניכרת, ולאו דוקא את האות נו"ן, אלא הוא הדין האות אל"ף או האות מ"ם. ויש מפרשים שמפסיק את עניית האמן לשנים.

אמן יתומה

הכוונה היא, שעונה אמן לאחר זמן אחרי שהמברך סיים את הברכה עונה, ולכן אין להמתין, אלא מיד שכלתה הברכה יענה אמן, וזמן זה הוא - תוך כדי דיבור של הברכה.

יש אומרים שהכוונה היא לאדם שחייב בעצמו לברך ועונה אמן ואינו יודע על מה הוא עונה, וכן גם אם יודע איזו ברכה אומר המברך, כל שלא שמע את הברכה הרי זו אמן יתומה.

אבל אם אינו חייב ברכה זו ואין המברך מוציאו ידי חובתו, כגון בברכות של קריאת התורה, או של השליח צבור בתפילת שמונה עשרה והעונה כבר התפלל, עונה אמן אף על פי שאינו יודע איזו ברכה מברך, אלא ששומע שאחרים עונים אמן.

כאותה שאמרו בבית הכנסת באלכסנדריה של מצרים, שלא היו כל הקהל יכולים לשמוע ברכות הש"ץ והיה חזן הכנסת עומד על בימה והסודרים בידו, וכיון שהגיע לענות אמן היה מניף בסודר וכל העם עונים אמן, והיה זה בקריאת ספר תורה או בתפילה והקהל כבר התפלל.

יש חולקים וסוברים שאין הבדל בין ברכת חובה לברכה אחרת, אלא כל שיודע הברכה אף על פי שלא שמע אותה, עונה אמן, וכך היה מעשה באלכסנדריה של מצרים, וכשאינו יודע איזו ברכה אומר המברך הרי זו אמן יתומה.

אין לענות אמן קצרה, אלא ארוכה קצת, כדי שיעור שיוכל לומר "אל מלך נאמן", ובמסכת ברכות דף מז: מובא שכל המאריך באמן מאריכים לו ימיו ושנותיו, אולם אין להאריך בה יותר מדאי, מפני שאין קריאת התיבה נשמעת כשמאריך בה יותר מדאי, ובלשון הרמב"ם "אמן בינונית".

כמו כן העונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך, שנאמר: גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו.

בית יוסף

כתב הבית יוסף באורח חיים סימן סא' בשם "אהל מועד" והובא להלכה על ידי הרמ"א בשו"ע בסימן סא' סעיף יב', שאין לענות אמן שתי פעמים על שום ברכה, שנראה כמודה לשתי רשויות, ויש מתירים, שכן מצאנו בדוד המלך שאמר בתהלים פט' נג': **"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"**.

בלבוש שם חילק בין אמן אמן, לבין אמן ואמן בוי"ו, שמותר, ויש שמחלקים ואומרים שביחיד מותר ובצבור אסור.

הכוונה בעניית אמן

בעניית אמן אחר ברכה צריך אדם לכוון בלבו: אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה, וזו לשון מרן בשו"ע בסימן קכד':

"ויענו: אמן, אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפילה, בין אותם שלא יצאו, ובכוונה שיכוין בלבו: אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה".

וזה בכלל מה שאמרו: אמן יש בו האמנת דברים. כוונה זו היא בברכות של הודאה ושבח, אבל בברכות של תפילה ובקשה, כגון בברכות האמצעיות של שמונה עשרה, יכוין מלבד זה גם יהי רצון שכך יתאמת ויתקיים.

כמו כן כפי שראינו לעיל, אמן היא ראשי תיבות של "אל מלך נאמן", ולכן העונה אמן צריך שיהרהר בה כך.

אמן כברכה

כתב הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה יא': **"...וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה..."**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ה' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח אל הנחילות מזמור לדוד**" מלבי"ם מפרש שהמזמור הזה נחלק לשני חלקים. חלק א' עד פסוק ט', הוא כעין הצעה לגבי התפילה ואיך יתרגש לב המתפלל לה', וחלק ב' הוא הבקשה, מה' יתברך שיצילהו מיד שוררין (רודפיו).

את פסוק ח' ו' וז': ביאר שכוחות ה' יתברך הם רק לטובה. את פסוק ח': ביאר שהיות וכוחות ה' יתברך הם רק לטובה, הרי שיש הבדל גדול בין העובד ה' המתפלל לאלוקיו, ולבין בן ניכר המשתחווה לאלילים.

את פסוק ט': ביאר שבפסוק זה מתחיל להציע מבוקשו, ומבקש מה' שיורהו ה' דרך הקדש של התורה ושלא יטה ממנה.

את פסוק י': "**כי אין בפיהו נכונה קרבם הוות קבר פתוח גרונם לשונם יחליקון:** מבאר מלבי"ם, שמה שאמר בפסוק הקודם: שהפה מציין תמיד את הדבור החיצוני, והלשון מציינת הדבור הפנימי המדובר בעצה והשכל, ובמילה שוררי שבפסוק הקודם כיוון לאלו שבפיהם החיצוני מדברים איתו טובות, אבל בלשונם לשון רמיה וחלק יכוננו להשחיתו, ומצד זה אמר כי הטוב הנראה בפיהם ודבורם החיצוני אין בפיהו נכונה, כי לשונם יחליקון בחלקת לשון והוצאת דיבה, ומצייר כאילו קרבם הוא השאול והאבדון.

כמו שאמר קרבם הוות וגרונם הוא הקבר הפתוח, שבו ירד המת טרם רדתו שאולה, ולשונם הוא מקום חשך וחלקלקות שבו יחליק החולך עליו ויפול אל הבור וחקבר, עד שהבא על לשונם יחלק ויפול אל גרונם שהוא הבור וחקבר, ומשם אל קרבם ששם החות והשבר שאול ואבדון, והיא מליצה עמוקה על רוע מחשבותיהם ונכליהם...

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית. בתחילת פרק א' מזהיר אב את בנו להתרחק מחברת אנשים שליליים, שיכולים לפתותו להרע בדרכי פיתוי שונים. מפני שכך הם אורחות הרשעים ללכוד את הנפתה כיונה פותה להילכד ברשתו.

פסוק כד' מבאר מלבי"ם שהחוכמה מפצירה בבני האדם לדרכי החוכמה, מפני שכוחות נפש האדם הוכנו לקבלם. את פסוק כה': ביאר שהוא ביטוי לאכזבה להתעלמות מההפצרות לשוב לדרכי החוכמה: את פסוקים כו' וכז': ביאר שזו תגובת החוכמה להתעלמות זו, ושהיא תלעג להם בעת פחדם.

את פסוק כח' ביאר שהוא מבטא את התוצאה השלבית מהתרחקות זו, מכסילים, שיודעים את חקי החכמה ולא שומרים אותם משום שלא גוברים על תאוותיהם, לדרגת אווילים שמסתפקים לגבי חוקי החכמה או לדרגת פתאים שאין יודעים חקי החכמה כלל.

את פסוק כט' ביאר שמתייחס למדרגת הכסילים שעל ידי תאוותם אינם רוצים בדעת כלל, ואינם לומדים מוסר ויראת ה'. את פסוק ל ביאר שהם לא רצו את עצת החוכמה ולקבל את חוקיה, בין מצד שנותנת להם עצה מצד השכל, בין ע"י פחד העונש. את פסוק לא', **ביאר** כביטוי של התוצאה וקבלת העונש על שהלכו בדרכיהם המושחתים ולא בדרכי החוכמה.

את פסוק לב': "**כי משובת פתים תהרגם ושלוות כסילים תאבדם**" מבאר מלבי"ם כהלוקה בין כסילים לפתאים: "...**הפתאים אין יודעים חקי החכמה כלל, והם י"ל שובבות ששכלם שוכב, וזה תהרגם, והכסילים הם יודעים חקי החכמה ואינם שובבים בשכלם, רק סרים מדרכי החכמה בעבור תאותם וע"י שרוצים בשלוה ובתענוגי העוה"ז, לכן שלות כסילים תאבדם שלוה הזאת תאבד אותם בין בעוה"ז בין בעוה"ב, והוא גרוע מן הריגה שהוא רק בעוה"ז כי הפתאים הם שוגגים וי"ל חלק לעוה"ב, לא כן הכסילים בזדון:**

את פסוק לג': "**ושומע לי ישכן בטח ושאנן מפחד רעה**" מבאר מלבי"ם כסיכום: "**ישומע לי ישכן בטח, שבוטח בליבו על חוכמתו, ושאנן מפחד רעה שהחכמה תשמרהו מכל פחד הבא מבחוץ שלא תאונה אליו רעה**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. למי מותר לאכול מהתבואות של שנת השמיטה?

א. רק לבעל השדה ומשפחתו. ב. רק לעניים שבעיר הסמוכה.

ג. השדה הפקר ולכולם מותר לאכול מתבואתה. ד. רק לחיות ולבהמות.

2. מה הקשר בין מצוות השמיטה ללימוד התורה?

א. אין קשר. ב. בשמיטה לא עובדים לכן יש זמן ללמוד תורה.

ג. השמיטה מקנה לנו ענווה שמזכה קבלת התורה. ד. ב' וג' נכונות.

3. איך נקראת שנת החמישים שאחרי שבע שמיטות?

א. שנת שבת שבתון. ב. שנת הדרור.

ג. שנת היובל. ד. שנת החופש והחרות.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. למה הכוונה בפסוק: "...וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת..." (פרק כו')?

א. למאום באחרים העושים מצוות. ב. למנוע מאחרים לעשות מצוות.

ג. לעשות מצוות בלי חשק ורצון. ד. לקיים רק מצוות שנראים בעיניהם.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "והשימותי אני את הארץ..." (פרק כו') מה המידה הטוב בפסוק זה?

א. בגלל השממה והגויים לא יחפצו בארץ. ב. ה' יעשה לא על ידי שליח.

ג. כשהעם בגלות ה' שומר על הארץ. ד. תשובות א' וג' נכונות.

5. מה כוונת הפסוק "והתהלכתי בתוככם..." (פרק כו')?

א. אהיה עם החיילים במלחמות. ב. אהיה עמכם בכל מקום.

ג. אטייל עמכם בגן עדן ולא תזדעזעו ממני. ד. תשובות א' וב' נכונות.

6. למה הכוונה "...לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל מִצְוֹתַי..." (פרק כו')?

א. למאום באחרים העושים מצוות. ב. למנוע מאחרים לעשות מצוות.

ג. לעשות את המצוות בלי חשק ורצון. ד. לשנוא תלמידי חכמים.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ז' ו ח'

8. "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי ה'" (כו') מה הדגש "אני ה'"?

א. נאמן לשלם את שכרכם. ב. ה' אל דעות ויודע סודן וערכן של מצוות.

ג. שבתתי מכל מלאכה בשבת, וכבודי דר במקדש. ד. א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – הזדמנות!!!
מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941